

de kerk wier unieke positie zij erkenden, tegelijk voor hun eigen politieke doelstellingen gebruikt (zonder dat dit een gelovige onderwerping aan deze kerk en een persoonlijke, oprecht gemeende devotie behoefde in de weg te staan). De eenheid van hun rijk werd door de ene staatsgodsdienst bevorderd. Het feit van de ene staatsgodsdienst bracht niet alleen een verbod van de andere godsdiensten met zich mee, maar vereiste ook een eenheid van die kerk, en dulde geen afwijkende leringen. Het was dan ook een zaak van staatspolitiek om kettters zoals de Arianen de mond te snoeren; theologische disputen werden meer dan eens door de sterke arm beslist. Daarbij sloot natuurlijk de belijdenis van de kerk zelf als 'de ene, heilige, algemene of katholieke kerk', prachtig aan. Het resultaat was, een gekerstende samenleving, althans uitwendig.

Deze lijn werd voortgezet onder Karel de Grote, de Duitse keizers, de Katholieke koningen van Frankrijk, Engeland en Spanje. Als gehoorzame zonen van de kerk stelden zij zich bewust in de traditie van dit 'corpus christianum', om deze erfenis der vaderen ongeschonden door te geven – terwille van hun eigen macht en de toekomst van hun geslacht? – terwille van hun onderdanen en hun heil? – terwille van de kerk en de eer van God aan wie zij ook naar eigen besef hun roeping ontleenden? – of vanuit zin voor traditie en conservatisme? Op hun tijd hebben al deze motieven meegespeeld in hun strijd tegen de paus en de bisschoppen, of tegen de kettters, of tegen de opkomende steden en de burgerij. In het leenstelsel vonden deze verhoudingen hun duidelijkste vormen.

Het is tenslotte de tragiek geweest in het leven van Karel V dat hij de scheuren en barsten in dit 'corpus christianum' sinds Luther's optreden in 1517 heeft zien groeien, ja de eenheid ervan volkomen teloor heeft zien gaan en een andere hoop en een andere verwachting heeft zien baanbreken. Hij heeft de rebellie tegen zijn gezag en dat van de kerk niet kunnen keren en het moeten aanzien dat ook de lagere overheid die niet heeft kunnen of willen tegenhouden.

POORTE EN PAROCHIE

Na de inleiding zal het de lezer duidelijk zijn dat wij onze aandacht nu op geheel Rotterdam en haar inwoners zullen gaan richten. De samenleving in al haar geledingen, die immers in haar totaliteit vanuit de kerk haar karakter had ontvangen, is in het geding. Aan de instellingen van bestuur en aan de poorte, zoals de stedelijke gemeenschap met haar rechtsgebied genoemd wordt, zullen we in dit verband eerst aandacht schenken.